

**Аналіз стану обліково-статистичної роботи
у Державній судовій адміністрації України,
її територіальних управліннях
та в апеляційних і місцевих судах у 2012 році**

У процесі проведення судової реформи в Україні значна роль відводиться даним судової статистики як одним із основних параметрів порівняння роботи судів України. Метою судової статистики є сприяння становлення верховенства права, незалежності суддів, запровадження ефективних і доступних механізмів судового та позасудового захисту прав людини і його основних свобод. Також завдяки судовій статистиці проводиться спостереження за процесом здійснення судочинства в судах та кількістю середньомісячного надходження справ та матеріалів на одного суддю.

У 2012 році Державною судовою адміністрацією України (далі – ДСА України) і, зокрема, відділом судової статистики та діловодства управління з питань судового діловодства (далі – Відділ) здійснювалися заходи щодо організації роботи з ведення обліково-статистичної роботи в місцевих та апеляційних судах (крім господарських) і територіальних управліннях (далі – територіальні управління) ДСА України.

З метою **нормативного забезпечення** функціонування й удосконалення обліково-статистичної роботи у судах, діловодства та організації роботи з питань судової статистики була проведена наступна робота:

розроблено та затверджено наказ ДСА України від 20.02.2012 № 23 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 18.03.2004 №32/04 щодо затвердження форми картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу, та Інструкції щодо її заповнення»;

з метою вдосконалення звітності апеляційних та місцевих судів внесено зміни до наказу ДСА України від 05.06.2006 № 55 "Про затвердження форм звітності про розгляд апеляційними та місцевими (крім господарських) судами судових справ і матеріалів та Інструкції щодо їх заповнення і подання" (наказ ДСА України від 02.07.2012 № 73);

наказом ДСА України від 03.07.2012 № 75 внесено доповнення до Інструкцій з діловодства, зокрема щодо внесення відомостей про облік судового збору;

на виконання Указу Президента України від 5 липня 2012 року № 437/2012 «Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів» наказом ДСА України від 10.08.2012 № 95 «Про внесення змін до Довідника кодів судів загальної юрисдикції України, що застосовуються при веденні діловодства суду, судової статистики та Єдиного державного реєстру судових рішень» було доповнено Довідник кодів судів загальної юрисдикції України;

з метою покращення рівня оперативності опрацювання інформації про стан здійснення судами правосуддя, ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, на виконання рішення Ради суддів України від 25 травня 2012

року № 26 розроблено та затверджено наказ ДСА України від 13.08.2012 № 97 «Про затвердження Довідника кодів судів загальної юрисдикції України» щодо затвердження нових (тризначних) кодів судів;

розроблено та затверджено наказ ДСА України від 13.08.2012 № 98 «Про затвердження форми звітності № 2-вд «Звіт про розгляд місцевими та апеляційними судами справ, пов'язаних з виборами народних депутатів України у 2012 році»;

з метою приведення у відповідність до положень Податкового кодексу наказом ДСА України від 04.09.2012 № 101 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 27.06.2006 № 68» внесено зміни до Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді щодо заповнення виконавчого листа;

наказом ДСА України від 05.09.2012 № 103 внесено зміни до Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді, Інструкції з діловодства в апеляційному загальному суді, Інструкції з діловодства в апеляційних та місцевих адміністративних судах щодо присвоєння кожній справі єдиного унікального номеру;

у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України та приведенням у відповідність з ним нормативно-правових актів наказом ДСА України від 25.10.2012 № 109 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 27.06.2006 № 68» внесено зміни до Інструкції з діловодства у місцевому загальному суді, а також наказом ДСА України від 25.10.2012 № 110 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 06.01.2006 № 1» внесено зміни до Інструкції з діловодства в апеляційному загальному суді; наказом від 21.11.2012 № 158 розроблено та затверджено нові форми звітності про розгляд судових справ і матеріалів апеляційними та місцевими загальними судами в порядку кримінального судочинства:

- форму №1-1 «Звіт судів першої інстанції про розгляд справ кримінального провадження»;

- форму № 21-1 «Звіт про перегляд судових рішень за апеляційною скаргою у справах кримінального провадження та перегляд постанов про адміністративні правопорушення» .

Крім того, наказом ДСА України від 25.09.2012 № 111 внесено зміни до Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді, Інструкції з діловодства в апеляційному загальному суді, Інструкції з діловодства в апеляційних та місцевих адміністративних судах щодо застосування унікального штрих-коду;

з метою забезпечення своєчасного одержання звітності про стан судимості та склад засуджених розроблено та затверджено наказ ДСА України від 14.11.2012 № 153 «Про затвердження форм звітності про стан судимості та склад засуджених» (форми №№ 6-8), що розраховуються автоматично на підставі карток на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу;

наказом від 15.11.2012 № 155 затверджено Інструкцію про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій,

проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження);

наказом ДСА України від 16.11.2012 №156 внесено зміни до Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді, Інструкції з діловодства в апеляційному загальному суді щодо повідомлення про права та обов'язки осіб, що беруть участь у судовому розгляді під час кримінального провадження;

наказом від 30.11.2012 № 162 внесено зміни до Інструкцій з діловодства в частині необов'язкового роздрукування обліково-статистичних (інформаційних) карток;

для створення єдиної інформаційної системи облікових показників щодо сплати судового збору в місцевих та апеляційних судах наказом від 7.12.2012 № 164 Державною судовою адміністрацією України затверджено перелік відомостей про судовий збір, а наказом від 21.12.2012 № 172 затверджено форму звітності № 10 «Звіт про справляння, звільнення від сплати та повернення судового збору в місцевих та апеляційних судах»;

в грудні 2012 року наказами №№176, 180, 181 затверджено зміни до Інструкцій з діловодства судів;

також опрацьовано та підготовлено пропозиції до проекту Інструкції з діловодства в господарських судах.

Протягом року здійснювались **заходи з методично-навчальної роботи**. Працівники Відділу постійно надавали методичні рекомендації працівникам апаратів судів та територіальних управлінь щодо ведення діловодства та архіву, порядку заповнення документів первинного обліку справ і матеріалів у судах, складання і подання звітів про стан розгляду справ і матеріалів, з питань роботи з програмно-технологічними засобами обробки первинних документів обліку і звітів.

Необхідність такої роботи зумовлена вимогами часу, зокрема змінами в законодавстві, а також у зв'язку з тим, що однією із проблем, яка впливає на стан роботи, залишається рівень професійної підготовки працівників апарату судів та територіальних управлінь. Досить велика кількість працівників апарату судів, не ознайомлюються в повній мірі з загальною законодавчою базою, з наказами ДСА України, які регулюють питання ведення діловодства, статистики, архіву, інструктивно-методологічними матеріалами з цих питань, що надаються ДСА України. Проведення занять у судах іноді носить формальний характер, не маючи на своїй меті підвищити професійний рівень працівників.

У березні надано методичну допомогу та проведено стажування працівників Київського окружного адміністративного суду, зокрема, начальника відділу аналітично-статистичної роботи та узагальнення судової практики Шовгенюк І.В. та завідувача архіву відділу документального забезпечення та контролю Пасічнюк С.В.

У квітні проведено семінарське заняття в ДСА України для секретарів судових засідань окружних адміністративних судів.

Вперше з метою підвищення ефективності роботи працівників, що займаються судовою статистикою, **20 червня** (для апеляційних судів) та **21 червня** (для ТУ ДСА та місцевих судів) **2012 року** було проведено загальний **відеосемінар** з підготовки та формування статистичних звітів засобами комп'ютерної програми автоматизації документообігу загальних судів «Д-3» (далі - КП «Д-3») за участю фахівців Державної судової адміністрації України та департаменту розробки програмного забезпечення ДП «Інформаційні судові системи».

Відеосемінар проводився за участю спеціалістів судової статистики територіальних управлінь та апеляційних судів областей, апеляційних судів міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим. Під час роботи семінару було обговорено загальні засади формування звітності про розгляд судових справ за перше півріччя 2012 року, проаналізовано помилки, що були допущені судами та територіальними управліннями у звітах про стан розгляду справ і матеріалів судами загальної юрисдикції у 2011 році. Крім того, розглянуто основні проблемні питання, що виникають під час експлуатації КП «Д-3», а саме: необхідні умови та особливості побудови фільтрів, які використовуються для формування звітності; експорт/імпорт даних в КП «Д-3»; загальні принципи автоматичного розподілу справ у КП «Д-3»; методика перевірки сформованих в КП «Д-3» звітів.

Восени було проведено ще 5 подібних відеосемінарів, на яких фахівці знайомилися з новими функціональними можливостями комп'ютерної програми «Документообіг спеціалізованого суду» версії 1.8.2 та комп'ютерної програми «Д-3» версії 3.4. Знайомство з новим функціоналом зазначених програм було проведено і **5 грудня 2012 року**.

У зв'язку із затвердженням оновлених форм звітності та на виконання плану роботи на 2 півріччя 2012 року Державною судовою адміністрацією України за підтримки Проекту Агентства США з міжнародного розвитку «Україна: справедливе правосуддя» **18-19 грудня 2012 року** для місцевих та апеляційних загальних судів, а **20-21 грудня 2012 року** для окружних та апеляційних адміністративних судів організовано і проведено семінар на тему: «Засади формування звітності за 2012 рік про розгляд судових справ засобами комп'ютерних програм «Д-3» та «ДСС». В рамках заходу приділено увагу питанням, що виникають під час експлуатації комп'ютерних програм, а саме: необхідні умови та особливості побудови фільтрів, які використовуються для формування звітності; експорт/імпорт даних, загальні принципи автоматичного розподілу справ, методика перевірки сформованих звітів, а також були надані методичні рекомендації зі складання оновленої статистичної звітності.

Упродовж 2012 року Відділом проводилась **аналітична робота**:

розроблено та підготовлено аналітичні таблиці про стан здійснення правосуддя, роботу судів та суддів (навантаження) по кожному регіону в розрізі судів загальної юрисдикції та узагальнені по Україні за 2011 рік та 1 півріччя 2012 року;

підготовлено огляд даних щодо стану здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції України у 2011 році;

огляд і таблиці розміщено на офіційному веб-сайті ДСА України, а також огляд опубліковано у офіційному науково-практичному виданні «Вісник Державної судової адміністрації України»;

підготовлено інформацію про навантаження на суддів місцевих загальних судів України, про середньомісячне надходження справ і матеріалів на одного суддю місцевого загального суду в 2010-2011 роках та в 1п.2011-1п.2012 років (у розрізі областей);

на виконання доручень Голови ДСА України підготовлено та надано інформацію про стан обліково-статистичної роботи в територіальних управліннях Державної судової адміністрації України та Відділу за 2011 рік, 1-й квартал 2012 року, 1 півріччя 2012 року та за 9 місяців 2012 року.

У зв'язку із проведенням проектом USAID «Справедливе правосуддя» дослідження, яке має на меті вивчення та обґрунтування навантаження на суддів з розгляду справ, узагальнено (введено в базу) близько 900 анкет першого раунду опитування. У жовтні 2012 року надіслано для ознайомлення до відібраних для участі судів наданий Міжнародним проектом пакет документів з анкетування з навантаження. Паперові варіанти заповнених анкет зібрані та передані для опрацювання міжнародним експертам.

За 2012 рік Відділом було опрацьовано близько 2,5 тисяч одиниць вхідної кореспонденції, з них близько 2 тисяч - первинні звіти щодо стану розгляду справ судами загальної юрисдикції; доручення, інформаційні запити, звернення, скарги. Надано статистичну інформацію на 302 запити.

Працівниками відділу постійно проводилась спільна робота стосовно **підготовки до звітних періодів:**

спільно зі спеціалістами ДП «ІСС» проводилось написання умов автоматичного формування звітів за формами № 1, 21, 2-Ц, 22-Ц, 3, 4, 5 з обліково-статистичних карток. Здійснювалась перевірка цих умов шляхом тестування та виправлення виявлених недоліків. Тестування проводилось в тому числі і з використанням реальних баз судів. Крім того надходила інформація з регіонів.

Перевірка умов формування звітності за формами № 21, 2-ц, 22-ц, 2-а, 22-а, 4, 5 та їх тестування проводились в приміщенні ДСА України.

Під час проведення цієї роботи та експлуатації комп'ютерної програми було виявлено наступні проблеми:

невчасно та не завжди юридично правильно працівниками судів заповнюються документи первинного обліку справ і матеріалів;

в деяких випадках відсутність у картках обліку необхідних для звітів даних. Слід було реалізувати в комп'ютерній програмі додаткові електронні поля, адже звітність до цього часу формувалась не лише з карток, а і з матеріалів справи, а при автоматизованому зведенні звітів матеріали справи неможливо використати, вся інформація повинна міститись лише в обліково-статистичних

картках. Такі помилки стало можливим виявити лише після початку реального функціонування автоматизованої системи;
не налагоджено обмін інформацією.

Упродовж 2012 року проводилась робота зі збору, перевірки та зведення звітів судів та територіальних управлінь ДСА України про стан здійснення правосуддя у 2011 році, за 1-й квартал 2012 року, 1 півріччя 2012 року та проводилась підготовка до звітнього періоду за 2012 рік. Зокрема, у січні-лютому 2012 року формувались та зводились звіти за формами №№1, 1-АМ, 1-ОП, 1-Л, 1-АС, 2-А, 2-АС, 2-Ц, 21, 22-А, 22-Ц, 4, 5. Зазначений перелік звітності (крім 1-АМ) приймався і в липні 2012 року.

Через значну кількість помилок, зумовлених як неправильним заповненням картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу, так і програмними недоліками, звіти за 2011 рік про стан судимості та склад засуджених за формами № 6-9 були сформовані лише наприкінці березня місяця. Формування звіту в автоматичному режимі передбачає заповнення усіх необхідних реквізитів картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу, за результатами розгляду справи по інстанціях та обмін даними між інстанціями.

У квітні було зведено квартальну звітність за формами №№1-Л і 1-ОП.

В листопаді 2012 року двічі приймалась та зводилась звітність за формою № 2-ВД «Звіт про розгляд місцевими та апеляційними судами справ, пов'язаних з виборами народних депутатів України у 2012 році» - станом на 02.11.2012 та станом на 23.11.2012.

Копії звітів надано вищим спеціалізованим судам, Верховному Суду України, Державній службі статистики України, Генеральній прокуратурі та іншим зацікавленим органам.

За результатами приймання звітів підготовлені та направлені до ДП «ІСС» зауваження відносно функціонування програмного забезпечення.

Водночас, у ході приймання звітів мали місце логічні, арифметичні та технічні зауваження до звітів судів і територіальних управлінь. Крім того, працівниками, відповідальними за підготовку та прийняття звітів, не перевірялася або не в повному обсязі перевірялась достовірність внесених даних. Також мали місце неухважність та навіть безвідповідальність працівників.

Зазначені вище помилки свідчать про неправильність заповнення первинних документів реєстрації справ та матеріалів і недостатньо глибоке вивчення Інструкцій з діловодства в місцевих та апеляційних судах в частині реєстрації справ та матеріалів, Інструкції щодо заповнення і подання форм звітності про розгляд апеляційними та місцевими (крім господарських) судами судових справ та матеріалів, затвердженої наказом ДСА України від 5 червня 2006 року № 55, наказу ДСА України від 18 березня 2004 року № 32/04 «Про затвердження форми картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу» (зі змінами), а також діючого законодавства, зокрема кодексів.

Помилки у звітності судів та територіальних управлінь про стан розгляду справ і матеріалів, стан судимості мають наступний характер:

- під час обліку кримінальних справ та осіб у кримінальних справах (стан судимості) істотними помилками, які допускаються переважною більшістю судів і відповідно територіальних управлінь, залишаються:

не враховується порядок відображення справ та осіб при перекваліфікації злочину;

неправильно обліковуються справи та особи, відносно яких справи об'єднані в одне провадження та виділені в окреме провадження. У випадку об'єднання справи обліковуються як одна з моменту надходження, а не лише результати розгляду;

неправильно обліковуються справи та особи за статтями Кримінального кодексу України: справи та особи обліковуються за санкцією статті, а не мірою покарання, проте, якщо у справі декілька осіб, то кожна особа повинна обліковуватись окремо і не обов'язково всі особи повинні бути прив'язані до справи;

особи, які вчинили злочини групою осіб, обліковуються, як особи в складі організованої групи (особливо помиляються при визначенні статті, тому, що епізодів злочину буває декілька і всі за різними статтями Кримінального кодексу України);

неправильно вказуються виправдані особи (виправданими вважаються особи, що виправдані за всіма статтями. Якщо ж особу за однією статтею виправдали, а за іншою засудили, то застосовується правило перекваліфікації);

неправильно зазначається рід занять засуджених на момент вчинення злочину;

неправильно вказуються міри покарання;

справи, що повернуті прокурору в порядку статті 232 Кримінально-процесуального кодексу України помилково відображаються як у розділі 1 звіту за формою № 1, так і в розділі 1 звіту за формою № 1-ОП, хоча ці справи повинні бути обліковані лише у рядку 1 довідки до розділу 1 звіту за формою № 1 (у звіті за формою № 1-ОП ці справи взагалі не відображаються);

неправильний облік у звітах за формою № 1 та № 1-ОП тягне за собою нерівність показників між цими звітами. Крім того ця нерівність виникає у зв'язку з неправильним тлумаченням показника: не розглянуто у строк понад 6 місяців (помилково обліковуються лише справи, що не розглянуті півроку) та не враховується, що зупинення провадження у справі припиняє перебіг строків по справі;

майже єдиною основною помилкою звіту № 1-Л залишається той факт, що у разі надходження до суду кримінальної справи щодо обвинувачення особи за кількома статтями Кримінального кодексу України, одна з яких 209 чи 209-1 або 306 КК України, облік ведеться завжди за статтями 209, 209-1, 306 КК України. Це саме правило розповсюджується на випадок, коли санкції статей 209, 209-1, 306 КК України є нижчими за санкції інших статей Кримінального кодексу України, які пред'являються обвинуваченням.

Крім того, помилки виявлялись під час звірки показників місцевих загальних судів з даними прокуратури та апеляційного суду.

У справах про адміністративні правопорушення не аналізуються і не перевіряються показники, обліковані судами в частині стягнень, які не відповідають санкції статті. Крім того, неправильний порядок обліку об'єднання справ, помилковий облік справ за статтями, які виключені з КУпАП.

Місцевими загальними та адміністративними і апеляційними загальними та адміністративними судами допускається помилка при визначенні категорій справ. Порушується правильність заповнення категорій адміністративних та цивільних справ.

Поширена помилка - облік штатної чисельності суддів в місцевих та апеляційних загальних і адміністративних судах.

При обліку даних щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами невірно визначаються підстави перегляду та результати розгляду.

Загальні зауваження до звітності:

Звіти подавались з помилками, що перевіряються програмою, і направлялись без пояснень або з поясненнями, які були просто неправильним обліком.

Велика кількість судів та територіальних управлінь **не здійснюють порівняння показників залишків** справ з попереднім звітним періодом, що також призводить до виправлення показників у звітах.

Звіти, які подаються після виправлення помилок, повинні містити дату зміни звіту. На жаль, майже всі, хто вносив зміни до звітів, залишали першу дату подання звіту. Крім того, загальним зауваженням є те, що, у разі внесення виправлень у визначених формах, супровідні листи надсилаються без посилань на те, які показники були обліковані в попередньому звіті, та на які вони були змінені після перевірки, які причини зміни показників і які міри вжито для недопущення в подальшому недостовірності даних судової статистики.

Звіти в паперовому вигляді надсилались в некоректно роздрукованому вигляді, непридатному для використання в роботі. В комп'ютерній програмі не налаштовано друк звітів (відсутня можливість і виставлення параметрів, і автоматичного налаштування нумерації аркушів, та ін.), тому **в такому випадку потрібно зберігати дані у файлі Excel і власноручно виставляти параметри друку.**

Додаткові пояснення та підтвердження до звітів інколи не містять інформацію про суд чи ТУ, що її направляють. Трапляються випадки, що підтвердження надаються в цифровому вигляді, без пояснення яка саме інформація міститься в показнику, що підтверджується.

Виправлення даних помилок призводить до зміни звітів.

Зазначені помилки впливали на результат зведення отриманих даних для формування зведеного звіту по Україні, на достовірність показників та своєчасність надання інформації до зацікавлених установ.

Після подання звітів судами і територіальними управліннями в лютому-березні готувались аналітичні таблиці про стан здійснення правосуддя у 2011 році, а в серпні-вересні – за 1 півріччя 2012 року.

Судами і територіальними управліннями готувались огляди стану здійснення правосуддя по кожному регіону та проводились аналізи стану обліково-статистичної роботи в судах та територіальних управліннях, а також і ДСА України за 2011-1 півріччя 2012 року.

Згідно з інформацією, наданою місцевими та апеляційними судами (крім господарських) і територіальними управліннями, обліково-статистична робота ведеться в цілому відповідно до діючих нормативно-правових актів, що врегульовують питання діловодства та судової статистики.

З метою усунення недоліків в організації обліково-статистичної роботи і, зокрема, причин та умов їх виникнення, виконано значний обсяг роботи з підвищення рівня обліково-статистичної роботи та діловодства, а також ужито низку заходів щодо її вдосконалення.

Окружними адміністративними судами:

- проаналізовано стан здійснення правосуддя та стан обліково-статистичної роботи за 2011 рік та 1 півріччя 2012 року;
- проведено ряд узагальнень судової практики: щодо розгляду справ за позовами органів прокуратури; податкових та митних спорів; про застосування законодавства під час розгляду та вирішення справ про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання; розгляд справ, пов'язаних з виборами народних депутатів України у 2012 році; щодо застосування Конвенції про захист прав людини та основоположних Свобод 1950 року;
- проаналізовано стан діловодства зі звернень громадян за 2011 рік та I півріччя 2012 року;
- проведено перевірки організації роботи відділу документального забезпечення (якість заповнення документів первинного обліку, повноти, достовірності та своєчасності заповнення всіх показників, передбачених цими документами; правильність заповнення обліково-статистичних карток на адміністративну справу тощо). За результатами перевірок проведено оперативні наради з працівниками апарату суду, на яких обговорювалися проблемні питання та виявлені недоліки і, зокрема, причини та умови їх виникнення;
- проведено семінарські навчання з помічниками суддів щодо вивчення та практичного застосування норм Кодексу адміністративного судочинства України, постанов Пленуму Вищого адміністративного суду України, рішень та оглядових листів Верховного Суду України та інших нормативно-правових актів, що регламентують роботу апарату судів, а також навчання з секретарями судових засідань по вивченню положень Інструкції з діловодства в апеляційних та місцевих адміністративних судах (зі змінами);
- організовано та проведено спільні заняття помічників суддів та секретарів з вивчення положень Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», Закону України «Про судовий збір», Закону України «Про

доступ до публічної інформації», змін до Закону України «Про виконавче провадження» та інших змін у чинному законодавстві з метою своєчасного та правильного їх застосування. Варто зазначити, що значна частина судів має можливість користуватися інформаційно-правовими системами «ЛІГА-Закон» та «НАУ», які надають актуальну нормативно-правову, консультаційну, довідкову інформацію;

- проведено виробничі наради з працівниками апарату суду щодо своєчасного введення до автоматизованої системи достовірних даних;

- вживаються усі необхідні заходи щодо направлення судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень із застосуванням Автоматизованої системи документообігу суду.

Апеляційними адміністративним судами:

- проведено аналізи стану здійснення судочинства за 2011 рік та 1 півріччя 2012 року, за результатами яких на зборах суддів вивчено обсяг роботи, надходження справ та навантаження на одного суддю; проведено аналіз категорій справ, що надходять до суду, їх питома вага від загальної кількості справ; вивчено показники якості розгляду справ судами першої інстанції, порушення норм матеріального та процесуального права, що призводять до скасування та зміни рішень;

- проведено ряд узагальнень судової практики щодо особливостей розгляду адміністративними судами справ, пов'язаних із застосуванням окремих приписів митного та податкового законодавства, узагальнення практики суду зі спорів з приводу застосування законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби, справ щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження та звільнення з публічної служби, справ щодо примусового видворення іноземця чи особи без громадянства, а також справ, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про біженців», та узагальнення судової практики розгляду і вирішення апеляційними адміністративними судами справ, пов'язаних із процесом виборів народних депутатів України у 2012 році;

- працівникам апарату судів надавалась практична допомога з усунення виявлених у ході перевірок недоліків, проводились індивідуальні навчання з наданням роз'яснень щодо реєстрації в обліково-статистичних документах судових справ і матеріалів та результатів їх розгляду;

- проведено семінарські заняття з працівниками канцелярій щодо аналізу помилок під час заповнення обліково-статистичних карток;

- з метою висвітлення проблемних та спірних питань, що виникають при вирішенні справ певних категорій, у яких найчастіше скасовувались судові рішення, та виявлення випадків неоднакового застосування місцевими та апеляційними адміністративними судами чинного законодавства, - проведено узагальнення, результати якого обговорювались на нарадах та семінарських заняттях із судьями та головами окружних судів.

Апеляційними судами Автономної республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя :

- проведено перевірки ведення обліково-статистичної роботи в суді, за результатами яких складені довідки і сформовано пропозиції для керівництва судових палат щодо вдосконалення стану обліково-статистичної роботи, а також надано методичну та практичну допомогу відповідним працівникам апарату суду;

- у ході виявлення недоліків проведено індивідуальні навчання з наданням роз'яснень щодо реєстрації в обліково-статистичних документах судових справ і матеріалів та результатів їх розгляду;

- проведено заняття з працівниками, які забезпечують роботу судових палат щодо аналізу помилок під час заповнення обліково-статистичних карток;

- проведено узагальнення та аналізи діяльності як окремих судових палат, так і суду загалом.

- у зв'язку з набранням чинності Кримінальним процесуальним кодексом України, проведено спільне навчання суддів місцевих загальних суддів і суддів апеляційних судів на тему: «Особливості розгляду кримінальних справ відповідно до положень нового Кримінального процесуального кодексу України».

Територіальними управліннями:

- проведено комплексні та цільові вивчення стану організаційного забезпечення діяльності районних, міських, міськрайонних та районних у містах судів;

- за результатами вивчень проведено оперативні наради з головами, суддями та працівниками апарату місцевих судів, складено відповідні довідки, копії яких надіслано судам, де проводилися вивчення, для обговорення та вжиття заходів для усунення виявлених недоліків, надано методичну допомогу;

- проведено комплекс навчальних заходів (зокрема, семінарські заняття, навчання, стажування працівників апарату місцевих судів, які відповідають за первинний облік справ і матеріалів та складання звітів, надання відповідних роз'яснень) щодо організації та ведення обліково-статистичної роботи, а також висвітлення найбільш актуальних питань, що виникають під час реєстрації судових справ і матеріалів та складання звітів, проведення аналітичних досліджень, вивчення нормативно-правових актів, що регламентують роботу апарату судів;

- надано методичну та практичну допомогу працівникам, які займаються в судах первинним обліком справ і матеріалів;

- складено і надіслано головам відповідних місцевих судів довідки про достовірність та повноту звітності цих судів, проведено роботу з підготовки аналізів та узагальнень з питань судової статистики (аналіз стану обліково-статистичної роботи в судах, огляд даних стану здійснення правосуддя, узагальнення достовірності заповнення та надходження карток на осіб, стосовно яких розглянуто кримінальну справу та судові рішення щодо яких набрали законної сили тощо);

- проведено розширені наради з головами місцевих судів за участю голів апеляційних загальних судів з питань судової статистики, організації діловодства, пов'язані з веденням обліково-статистичної роботи, та з інших напрямків діяльності судів, ці ж питання виносяться на конференції та ради суддів, за результатами обговорення яких приймаються рішення щодо поліпшення цієї ділянки роботи.

При вивченні стану організації обліково-статистичної роботи у судах приділялась увага питанням:

реєстрації справ і матеріалів (якості заповнення документів первинного обліку (карток, журналів, алфавітних покажчиків), повноти, достовірності та своєчасності заповнення всіх показників, передбачених цими документами; правильності заповнення карток на осіб, стосовно яких судами розглянуто кримінальні справи);

ведення судової статистики, якості складання звітності;

ведення аналітичної і узагальнюючої роботи.

За результатами перевірки аналізів стану обліково-статистичної роботи можна звернути увагу на те, що під час їх підготовки не завжди дотримуються Методичних рекомендацій щодо проведення огляду даних судової статистики, аналізу обліково-статистичної роботи територіальними управліннями ДСА України та загальними судами (лист ДСА України від 14 листопада 2007 року № 14-7207/07).

Аналізи стану обліково-статистичної роботи подекуди носять поверхневий характер, у них не завжди відображаються проблемні питання, що виникають у процесі ведення обліково-статистичної роботи, відсутні висновки та пропозиції щодо їх поліпшення.

Крім того, рідко аналізується планування роботи суду, складання та ведення номенклатурних справ, організація роботи архіву суду, роботи з речовими доказами, зі зверненнями громадян, виконання судових рішень, кодифікації законодавства.

Деякими судами і територіальними управліннями зазначається кадрова робота або заповнення довідок про показники роботи судді, що зовсім не стосується змісту зазначеного вище аналізу. Не завжди як територіальними управліннями так і апеляційними судами вказується інформація про проведення чи навпаки не проведення навчань, семінарів, вивчень стану організаційної роботи в судах. А якщо і вказується така інформація, то вона інколи дуже поверхнева.

Огляди стану здійснення правосуддя, що надсилались судами і територіальними управліннями, підготовлені в цілому на задовільному рівні, але залишаються випадки, коли огляди містять лише показники результатів розгляду справ і матеріалів за відповідні періоди без визначення динаміки у порівнянні з аналогічними звітними періодами, причинно-наслідкових зв'язків темпу приросту або зниження. Інколи містять характеристику облікової роботи.

Існуючі проблеми, які негативно впливають на стан роботи та пропозиції щодо їх вирішення

1. Потреба вдосконалення автоматизованої системи документообігу: автоматизація процесів проходження процесуальних документів та формування документів первинного обліку справ та матеріалів, забезпечення загального діловодства і документообігу внутрішніх та зовнішніх документів, здійснення процесуального контролю та контролю виконання документів, відстеження порядку проходження справ та документів, розподіл судових справ та документів, розподіл судових справ і матеріалів між суддями, формування звітності про стан здійснення правосуддя.

Удосконалення автоматизованої системи документообігу потребує приведення документів первинного обліку судових справ і матеріалів у відповідність до вимог автоматизованої системи документообігу з урахуванням норм чинного законодавства, а також затвердження наказів ДСА України, які регламентують питання ведення діловодства та архівної роботи в судах. Крім того, виникає велика кількість практичних питань, що потребують вивчення та залучення до їх вирішення компетентних органів.

З метою удосконалення автоматизованої системи документообігу повинна проводитись спільна робота з представниками інформаційно-технічного середовища та судової системи, в тому числі шляхом подання зауважень та пропозицій до роботи програмного забезпечення судами та територіальними управліннями відповідно до центру технічної підтримки програмного забезпечення та ДСА України в частині їх повноважень. Зауваження та пропозиції повинні містити не лише опис проблеми, а і бачення шляхів їх вирішення.

2. Залишається проблемним питання кадрового забезпечення апарату судів. У деяких судах особи, які займаються судовою статистикою і веденням діловодства та архівної справи не мають відповідної освіти.

Необхідне посилення контролю за діяльністю канцелярії з питань обліку, реєстрації документів, звернення судових рішень до виконання, проведення перевірки роботи відповідальних працівників до неухильного дотримання вимог, що ставляться до організаційно-розпорядчої документації суду; за організацією роботи архіваріуса суду, вжиття заходів в частині своєчасного та повного наповнення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Впливає на стан роботи і рівень професійної підготовки працівників апарату судів та територіальних управлінь. Досить велика кількість працівників апарату судів, які не ознайомлюються в повній мірі із загальною законодавчою базою, з наказами ДСА, які регулюють питання ведення діловодства, статистики, архіву, інструктивно-методологічними матеріалами з цих питань, що постійно надаються ДСА України. Проведення занять у судах іноді носить формальний характер, не маючи на своїй меті підвищити професійний рівень працівників.

Особливо значний вплив має високий темп плинності кадрів у судах. Крім того, впливає на якість ведення діловодства у судах і відсутність відповідальності у працівників апарату судів та низький контроль з боку голів судів та керівників апарату судів, на що потрібно звернути їх увагу.

Для часткового вирішення цієї проблеми не повинні втрачати своєї актуальності навчання, заняття, семінари та стажування з метою фахового навчання, удосконалення та оновлення знань та умінь, підвищення кваліфікації працівників місцевих та апеляційних судів, які відповідають за ведення судової статистики та діловодства на місцях.

3. Істотною проблемою системи судової статистики залишається велика кількість показників у формах звітності судів. Назріла необхідність скорочення кількості показників звітності судів, що не використовуються при аналізі стану здійснення правосуддя, та введення у звітність тих показників, в яких є потреба. Необхідно продовжувати цей напрямок роботи з залученням судових органів.

Потрібно постійно контролювати роботу щодо приведення у відповідність до норм чинного законодавства нормативно-правових актів, які регламентують питання організації та ведення судової статистики, діловодства і архіву судів.

Одночасно необхідно звернути увагу, що поліпшення якості заповнення і подання статистичної звітності залежить від вчасності та юридичної грамотності при заповненні працівниками судів документів первинного обліку.

Крім того, необхідно звертати увагу та вводити інформацію в додаткові електронні поля, які запроваджені у обліково-статистичних картках в КП «Д-3», адже звітність до цього часу формувалась не лише з карток, а і з матеріалів справи. А для достовірності показників при автоматизованому веденні звітів вичерпна інформація повинна міститись в обліково-статистичних картках.

4. Суттєвою проблемою, особливо в умовах сьогодення, та, зокрема, функціонування автоматизованої системи документообігу, є незадовільний стан забезпечення комп'ютерною технікою, що відповідала б сучасним програмним вимогам. Відсутність забезпечення повного доступу до мережі Інтернет судів, територіальних управлінь, ДСА України. Вирішення цієї проблеми потребує додаткового фінансового, матеріально-технічного, техніко-технологічного та кадрового забезпечення.

Відділ судової статистики та діловодства
управління з питань судового діловодства
Державної судової адміністрації України